

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Рогальської-Яблонської Інни Петрівни

на дисертаційну роботу Карагозлю Фатми

**«Педагогічні умови взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю
у полікультурному вихованні старших дошкільників»,**

**подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 - дошкільна педагогіка**

Сучасна соціокультурна ситуація ставить перед педагогічною наукою нові проблеми, пов'язані з полікультурністю простору життєдіяльності людей, яка стала невід'ємною рисою сучасного світу. Освіта, яка сьогодні усе більше набуває особистісно зорієнтованого характеру, покликана допомагати представникам різних культур не лише співіснувати, але й жити разом на засадах толерантності та гармонійної взаємодії. У сучасних наукових реаліях можна констатувати вихід дошкільної педагогіки на рівень усвідомлення необхідності формування готовності та здатності особистості дитини жити у відкритому суспільстві, де співіснують представники різних національних та етнічних груп, які є носіями різноманітних культурних традицій. Вочевидь, існує нагальна потреба у створенні сприятливих умов для залучення молодого покоління до етнічної, національної та світової культури, формування на цій основі готовності та уміння жити у багатонаціональному соціумі, утверджувати себе у світі у неперервному діалозі з іншими суб'єктами – носіями інших культур. Отож, актуальність дослідження визначається відповідністю теми дисертації напрямом модернізації дошкільної освіти.

Значущість дисертаційної роботи Карагозлю Фатми посилюється нагальною потребою розуміння дошкільної освіти як особливої сфери соціокультурного розвитку дитини в обумовленому соціальною метою полікультурному середовищі, для набуття дітьми уміння виявляти та враховувати особливості культури різних народів, формування здатності до

культурної ідентифікації, розвитку емпатії, доброзичливого ставлення до людей і позитивного ставлення до себе. Оскільки сучасна сім'я не в змозі самотійно вирішити проблеми полікультурного виховання дитини, важливим завданням вихователів закладів дошкільної освіти в роботі з батьками стає сприяння створенню єдиного виховного простору, єдиного соціального і полікультурного середовища виховання дітей на засадах терпимості, толерантності та ненасилля. Відтак, виконана дисертаційна робота є актуальною та доцільною до наукового пошуку.

Щодо понятійного апарату дослідження, то його об'єктом обрано взаємодію закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників, а предметом – експериментальну методику взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Дотично об'єкта і предмета правомірно означено й завдання дослідження.

Реалізація авторського наукового пошуку обраної проблеми відображена у гіпотезі та у науковій новизні дослідження. Ті позиції, які в них сформульовані, безперечно, відповідають дефініції «вперше», оскільки виконана дисертаційна робота гідно продовжує низку досліджень проблем полікультурного виховання, що здійснені в Україні за останні роки. Уперше в теорії і практиці дошкільної педагогіки визначено й обґрунтовано педагогічні умови взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні дошкільників; розкрито сутність і структуру феноменів «взаємодія закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників», «полікультурна вихованість дітей старшого дошкільного віку», визначено критерії (ціннісно-емоційний, пізнавально-інформаційний, діяльнісно-поведінковий) із відповідними показниками та рівні (достатній, задовільний, низький) полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку. Суттєве досягнення авторки ми вбачаємо у розробленні моделі взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників.

Позитивної оцінки заслуговує також практикозорієнтований вектор роботи. Авторкою розроблено методика взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників; семінар-практикум для вихователів «Полікультурне виховання дітей у взаємодії із сім'єю», спецпроект для батьків і педагогів щодо їхньої взаємодії у полікультурному вихованні старших дошкільників, які можуть бути використані у практиці роботи закладів дошкільної освіти, для організації співпраці вихователів із сім'єю.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації Карагозлю Фатми, яка презентована вступом, двома розділами, висновками, додатками, списком використаних джерел. Усі композиційні частини роботи вирізняються чіткою логікою викладу змісту дисертації без зайвих занурень і екскурсів у дотичні до дисертації проблеми.

Результати проведеного дослідження впроваджені в освітній процес закладів дошкільної освіти м. Одеси та м. Києва. Сутність та результати наукової роботи висвітлено у 15 публікаціях (1 – у співавторстві), у тому числі 6 статей у фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному науковому виданні.

Автореферат і публікації віддзеркалюють основний зміст дисертації.

Проведений аналіз дисертації дає підстави розглядати опоновану наукову працю як завершальний та цілісний доробок дослідниці з важливої для вітчизняної дошкільної педагогіки проблеми.

Відтепер дозвольте зупинитися на аналізі змістового аспекту дисертації та відзначити найсуттєвіші здобутки представленої роботи.

Аналіз матеріалів першого розділу дисертації засвідчує володіння автором загальними теоретичними проблемами полікультурного виховання у його тісному зв'язку з громадянським і національним вихованням, виокремлення яких сприяє глибокому засвоєнню й розумінню дітьми як національних, так й інокультурних і загальнолюдських цінностей. Авторкою кваліфіковано розглядається тлумачення основних термінів і дефініцій

дослідження: «культура», «полікультурність», «полікультурне виховання», що дозволило їй сформулювати авторське визначення феномену «полікультурна вихованість дітей старшого дошкільного віку» як особистісна якість, що характеризується здатністю дітей ефективно взаємодіяти в полікультурному середовищі, бути відкритими до засвоєння цінностей рідної й інших культур, розуміти й поважати їх, уміти жити у злагоді з людьми різних національностей, рас, релігій. Не викликає зауважень також структура ключового поняття дослідження, де виокремлено аксіологічний, когнітивний, інтерактивний компоненти.

Компетентно підійшла дослідниця і до визначення поняття «взаємодія закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників», яке сформульоване нею як процес реалізації партнерських стосунків, спільної діяльності, суб'єктами якого виступають діти старшого дошкільного віку, батьки і вихователі, що здійснюється з метою успішної реалізації завдань полікультурного виховання, а також до визначення педагогічних умов такої взаємодії.

Сильною стороною позиції дослідника вважаємо чітке визначення рівнів полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку та ґрунтовне проведення аналізу результатів дослідження за виокремленими рівнями, а також з'ясування особливостей ставлення вихователів старших груп і батьків до проблеми полікультурного виховання дітей, їхньої налаштованості на взаємодію у досягненні полікультурної вихованості старших дошкільників.

Достатньо продуктивною є теоретично обґрунтована в дисертації модель взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в полікультурному вихованні дітей старшого дошкільного віку та організований відповідно до розробленої моделі процес взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в полікультурному вихованні дітей старшого дошкільного віку, який здійснювався за трьома етапами: пізнавальним, діяльнісно-креативним, рефлексивно-презентаційним, під час яких відбувалося комплексне

впровадження визначених педагогічних умов (збагачення культурно-освітнього середовища закладу дошкільної освіти та сім'ї полікультурним змістом; спрямованість виховних зусиль закладу дошкільної освіти і сім'ї на забезпечення полікультурної вихованості дітей старшого дошкільного віку; стимулювання партнерської співпраці закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників). Запропоновані автором як традиційні, так і нетрадиційні форми організації взаємодії між вихователями і сім'ями дітей старшого дошкільного віку, застосування сукупності спеціально дібраних і розроблених форм, методів і засобів, що вирізняються оригінальністю і результативністю, викликають значний науковий інтерес. Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні, у вигляді таблиць, рисунків, які суттєво розширюють та унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Дослідно-експериментальна перевірка експериментальної моделі взаємодії закладу дошкільної освіти із сім'єю в полікультурному вихованні дітей старшого дошкільного віку, проведена авторкою кваліфіковано і підтвердила свою ефективність. Висновки дисертації відображають основний її зміст. Вони чітко сформульовані, співвіднесені із завданнями, послідовні, змістовні.

Автореферат у повній мірі віддзеркалює основний зміст дисертації, а публікації Карагозлю Фатми якісно і кількісно (15 публікацій (1 – у співавторстві), відповідають усталеним вимогам, достатньо повно відображають сутність та результати виконаного дослідження. Основні теоретичні й практичні результати дослідження було оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів – міжнародних, всеукраїнських, регіональних.

Водночас, вважаємо за необхідне висловити низку міркувань, які виникли в процесі рецензування дисертації і вимагають окремих пояснень.

По-перше, автор при формулюванні поняття «полікультурна вихованість дітей старшого дошкільного віку» абсолютно правомірно звертає

увагу на здатність дітей ефективно взаємодіяти в полікультурному середовищі, задля чого дитина має оволодіти способами гуманістично спрямованої комунікації у ньому. Тому, на нашу думку, у структурі полікультурної вихованості необхідно було виокремити комунікативний компонент.

По-друге, в роботі на стор. 145 описано результати констатувального етапу дослідження, які засвідчують переважно низький рівень полікультурної вихованості. На нашу думку, варто було б проаналізувати причини такого стану, що логічно дозволило б завершити цей підрозділ відповідними висновками.

По-третє, у дисертаційній роботі обмежена експериментальна база, оскільки в експерименті були задіяні заклади дошкільної освіти Одеської області та м. Києва. Бажано було б розширити досвід полікультурного виховання старших дошкільників в закладах освіти інших областей.

По-четверте, обґрунтовуючи педагогічну умову «стимулювання партнерської співпраці закладу дошкільної освіти із сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників» авторка згадує про педагогічну підтримку (стор. 87) як одну із стратегій побудови партнерської співпраці. Проте з тексту дисертації залишається незрозумілим, яким чином педагогічна підтримка реалізовувалися на етапі формувального експерименту

По-п'яте, на ст. 151 роботи вказано, що «за допомогою батьків створили в групі закладу дошкільної освіти простір дитячої субкультури». Вимагає пояснення, як автор розуміє такий простір і яким чином він узгоджується із культурно-освітнім середовищем закладу дошкільної освіти, збагачення якого полікультурним змістом визначено однією з педагогічних умов.

По-шосте, на наше переконання робота значно б виграла, якби на її сторінках було здійснено аналіз дитячої субкультури, яка у доступній для дітей формі репрезентує й трансформує кожному новому поколінню соціальнокультурні здобутки нації та людства в цілому і виконує цілу низку функцій, важливих для процесу полікультурного виховання.

Проте, висловлені зауваження не применшують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи Карагозлю Фатми, складної в теоретичному й експериментальному сенсах, вкрай важливої для педагогічної практики.

Вважаємо, що дисертація «Педагогічні умови взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'єю у полікультурному вихованні старших дошкільників», є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке вносить вагомі наукові доробки в теорію і практику дошкільної педагогіки, відповідає вимогам ДАК МОН України, щодо дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, зокрема, «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Карагозлю Фатма – заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.08 - дошкільна педагогіка.

14 лютого 2019 року

Офіційний опонент:

доктор пед. наук, професор
професор кафедри теорії і
методики дошкільної освіти

Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

Рогальська-Яблонська І.П.

Підпис засвідчує

Керівник загального відділу